Jedna od najraširenijih bolesti je – dijagnoza.

Aforizam

Zdrav prosijak sretniji je od bolesna kralja.

1. Schopenhauer

Jednu polovicu života čovjek provede gubeći zdravlje, a drugu polovicu pokušavajući ga vratiti.

Leonardo da Vinci

Medicina je toliko napredovala da praktično niti jedan čovjek nije više zdrav.

1. Huxley

Nikad nije kasno da napravimo pravu stvar.

Martin Luther King

Učini što možeš s onime što imaš i tamo gdje jesi.

Theodore Roosevelt

Nijedan pesimist nikad nije otkrio tajnu zvijezda, ni kročio u zemlju koje nema na karti, ni otvorio vrata

Helen Keller

Godine 1199. kralja Rikarda Lavljeg Srca u lijevo je rame pogodila strelica. Danas bi rekli da je dobio

Prema:Â Yuval Noah Harari

Â

Zdravstvena je skrb iz dana u dan sve skuplja. S jedne strane, produžuje se prosječni životni vijek što, između ostalog, moramo zahvaliti sve učinkovitijem liječenju, koje, s druge strane, dodatno povećava potrebu za zdravstvenom zaštitom, dok, s treće strane, napredak medicinske znanosti, uz podršku drugih prirodnih i tehničkih znanosti, povećava cijenu liječenja. Kako ljudsko zdravlje nema cijene za razumjeti je želja građana da imaju zdravstvenu skrb na najvišoj razini – rekli bi zadnja riječ tehnike. Međutim, sredstva za zdravstvenu skrb su ograničena pa je nužno „pomiriti“ želje i materijalne mogućnosti. Dodatno je ograničenje održavanja zdravstvenog standarda globalilzacija, temeljena na neoliberalizmu, koja imperativno zahtjeva privatizaciju zdravstvene skrbi, što znači da liječenje postaje biznis kao svaki drugi biznis. Načela Hipokratove zakletve najprije postaju upitna, a potom nebitna. Ni to nije sve. Nekontrolirani rast znanja i neizvjesnosti koje donose njihova implementacija u ljudski život „kreira“ nove dodatne bolesti koje su pred par stotina godina bile gotovo zanemarive. Iznalaženje učinkovitih metoda liječenja, kao i lijekova postaje privilegij najbogatijih zemalja, što, u tržišnim uvjetima, postaje nedostupno milijardama ljudi u manje razvijenim zemljama. Nekada je konzumerizam zapada bio „klasni neprijatelj“ tzv. socijalističkih i manje razvijenih zemalja; danas je to zdravstvena skrb. Kako neoliberalizam „briše“ srednji sloj u razvijenim zemljama, a broj siromaha raste, zbog selenja gospodarskih aktivnosti u manje razvijene zemlje, to primjerenu zdravstvenu skrb imaju samo oni koji to mogu platiti, a cijene liječenja su velike. Tako, stanje zdravstvene zaštite u kojem većina građana u svakoj zemlji ima ograničene mogućnosti postaje dodatni kriterij podjele, pored one na zaposlene i nezaposlene. Siromasi nemaju pravo, kako na posao jer su kapitalu nepotrebni, tako ni na zdravlje koje postaje sve skuplje, pa tlapnje o jednakosti postaju cinične.

Restauracija kapitalizma u Lijepoj našoj započela je bez prethodnog sagledavanja što je bilo loše a što je bilo dobro ili bar, određeno vrijeme, prihvatljivo. Sustav zdravstvene skrbi jedan je od sustava koji se je transforirao bez jasno određenih ciljeva. Smatralo se je, krivo, kako promjene donose dobitak za korisnike zdrastvenih usluga. Prihvaćanjem nelioberalističke mantre kako tržište najbolje rješava sve, pa samim time i zdravstvene, probleme učinili smo značajne greške koje, jasno, skupo plaćamo. Nismo odvojili sustav zdravstvene skrbi od organizacije zdravstva. Drugim riječima, jedno je odrediti zdravstveni standard na koji građani imaju pravo. Drugo je Â pitanje kako financirati dogovoren zdravstveni standard, odnosno, da li i koliko participiraju građani, te, što je isto, koja je razina uzajamne i intergeneracijske solidarnosti. Treće je pitanje da li država treba sama organizirati „proizvodnju“ usluga ili će to ponuditi privatnom sektoru. Kako je općenito vrlo zahtjevno i rizično smanjivati prava proračunskih korisnika to su promjene bez prethodne sustavne analize i pridobijanja građana za namjeravane promjene najteži potezi političarima i stoga je razumljivo da političari čekaju kraj mandata kako bi „vrući krumpir“ predali slijedećoj vladi, jer to nisu učinili na početku svoga mandata. Tako je to općenito s reformama u Lijepoj našoj.

Istovremeno poduzetnici s pravom ističu kako je javna potrošnja iznad materijalnih mogućnosti gospodarstva što rezultira smanjenjem nacionalne konkurentnosti u ovom globaliziranom svijetu. Ulazak u EU samo je dodatno stvari dramatizirao. Imamo jedinstveno tržište, nema carinske zaštite, pa konkurencija nesmiljeno protjeruje manje učinkovite domaće igrače s domaćeg tržišta. Stoga poduzetnici s pravom pitaju: što će ostati od hrvatskog gospodarstva i kako se misli smanjiti nezaposlenost kada država brine samo o tome kako namaknuti sredstva da bi „zdaovoljila“ svoje biračko tijelo - dobila izbore!

**Zato zdravstveno osiguranje kakvo danas imamo teško će se održati.** Naprosto izdvajanja per capita nisu dostatna. Ovom valja pridodati i značajne jalove fiksne i varijabilne troškove koji dodatno usložnjavaju probleme zdravstvenog osiguranja. Pored mikroekonomskog restrukturiranja potrebno je provesti zdravstvenu reformu na makro planu. Ma koliko željeli zadržati postojeća prava zdravstvenih osiguranika morat ćemo ih smanjiti. Reformu zdravstvenog osiguranja moramo provesti sustavno kako rastućiÂ  problemi ne bi nam nametnuli rješenja koja ne samo da nisu nužna, već nisu potrebna. U tom je smilu **potrebno jasno definirati minimum zdravstvene zaštite koja se mora osigurati svakom hrvatskom građaninu**. Iznad te razine valja **uvesti dopunsko zdravstveno osiguranje jednim dijelom temeljeno na solidarnosti**. Kratko rečeno osiguranici višeg dohotka bi plaćali veće premije dopunskog osigranja, ali manje nego što bi to morali ako bi se privatno osigurali. Reforma zdravstvenog osiguranja svakako mora poći od postojećih kapaciteta. Uvjeravaju nas kako imamo višak kapaciteta. Ako je tome tako ne vidim razloga da se višak kapaciteta ne ponudi drugim građanima europske unije, odnosno da se, što sam više puta predlagao, pored bolnica koje imaju višak kapaciteta izgrade primjerena naselja za građane treće životne dobi. Bolnice valja odvojiti od zdravstvene skrbi. Bolnice je potrebno kao svaki drugi proizvodni entitet kontinuirano prilagođavati novim uvjetima.

Drugim riječima, današnjim državnim bolnicama potrebna je terapija zvana – restrukturiranje. Tu imamo grdnih problema. Priča kako neke bolnice trebamo, dok druge nemaju uvjete za opstanak, zahtjeva kreativni pristup – stvoriti potražnju za bolničkim uslugama.

Iznesena misao predstavlja New Deal. Počnimo redom.

Hrvatska se nalazi u svekolikoj društvenoj krizi. Ona nije od jučer, niti je „uvezena“, već je rezultat nesustavnog pristupa u „konstruiranju“ samostalne hrvatske države. Globalna kriza tek je bila katalizator, ubrzanje procesa, dugogodišnjoj nacionalnoj krizi. Smatralo se – i danas se smatra – da je puko pretakanje tzv. samoupravnog sustava u tržišni model privređivanja tehničko pitanje. Na žalost, čije se zablude i danas nisu mnogi oslobodili, transformacija iz jednog u drugi sustav moguća je jedino ako, i samo ako, postoji jasna vizija, strategija, taktika i operatina politika. Ništa od toga nije učinjeno. Što više, pod utjecajem neoliberalista pristupilo se neoliberalističkom konceptu transformacije, čitaj: destrukcija, koji je rezultirao značajnim društvenim – ne samo ekonomskim – gubicima čiji smo danas, vjerojatno i sutra,Â  baštinici.

Turizam je dio te priče. Od osamostaljenja hrvatske države robujemo starim pogledima na sadržaj, potencijale, ulogu i značaj turizma u razvoju hrvatskog gospodarstva. Stoga, nije nikakvo čudo da naslijeđeni model iz prethodnog sustava, ne samo da nije potentan, nego nije u stanju dati očekivane rezultate. „Krpanje“ turističkog modela stvara dodatnu degeneraciju sustava.

Hrvatski se turizam danas pokušava „snaći“ tako da „prepisuje“ ponašanje drugih pri čemu ne polazi od strategije razvoja, primjereno raspoloživim potencijalima, turizma kojeg po potrebi dograđujemo, putem iteracija, inozemnim rješenjima – tekuća i potencijalna konkurencija. Tako razvoj turizma više podsjeća na panoptikum koji je nedefiniran i stoga skup, što ga u konačnici čini netransparentnim i nekonkurentnim.

Razmišljanja koja slijede imaju za cilj da doprinesu mogućem drugačijem pristupu rješavanja prisutnih problema u turizmu na drugačiji način od dosadašnjeg.

U strukturi stanovništva **treća će životna dob** dominirati u tzv. starim zemljama. Hrvatska je također stara zemlja. Broj starih ljudi povećava se iz dana u dan. I dok je vrijeme aktivnog djelovanja nakon penzioniranja, u prošlosti bilo je tek nekoliko godina, danas se mjeri u

desetljećima. Treća životna dob nije populacija koju valja smještati u staračke domove, čekaonice za posljedni ispraćaj, već im omogućiti puni životni sadržaj primjeren njihovoj životnoj dobi. Veliki broj građana treće životne dobi su situirani građani znatnog imovinskog bogatstva, ali i građani koji imaju redovne prihode koji su znatno iznad hrvatskog dohotka per capita. Tržište ponude primjerenog načina življenja nije ni približno onom kapacitetu koji bi se normalno očekivao imajući u vidu stanje i kretanja broja građana treće životne dobi u EU. Stoga je, imajući u vidu hrvatske karakteristike moguće, u kratkom vremenu, ponuditi respektabilnu ponudu koja bi značajno dinamizirala gospodarski razvoj. Ti i takvi sadržaji moraju biti po svome opsegu i kvaliteti takvi da postanu izvozni proizvod hrvatskog gospodarstva. Tako bi umjesto kratke turističke sezone mogli imati cjelogodišnju aktivnost što bi imalo značajnih pozitivnih učinaka na postojeće turističke kapacitete.

Za početak bi valjalo izgraditi desetak naselja, u nerazvijenim područjima Lijepe naše (Dalmatinskoj zagori, Lici, Kordunu, Baniji, itd.) blizu termalnih izvora, postojećih medicinskih kapaciteta (koji su danas gledano ekonomski neodrživi), itd. Svako bi naselje moralo biti koncipirano tako da ponudi deset do petnaest tisuća kreveta različitih kategorija. Broj od deset do petnaest tisuća korisnika omogućio bi, „proizvodnju“, potreban broj primjerenih sadržaja trećoj životnoj dobi. Kako su nabrojena područja istovremeno čista, da ne kažem djevičanska, to bi umjesto sadašnjih mrtvih kapitala koje imamo u prirodnim ljepotama iste mogli aktivirati. Imovina koja ne donosi dohodak vrlo je loša imovina.

Prema tome, recimo, deset tisuća korisnika u deset naselja predstavlja impresivnu brojku od sto tisuća korisnika kojima valja ponuditi cjelokupni paket usluga. Dovoljno je zamisliti koliki je to poduhvat ako se ima u vidu da kapacitete valja najprije izgraditi, a potom eksploatirati i uredno servisirati.

Izgradnja kapaciteta predstavlja višegodišnji zadatak za koji valja najprije stvoriti pretpostavke, a potom sustavno izgraditi. Izgradnja kapaciteta otvara velik broj radnih mjesta. Međutim, održavanje izgrađenih kapaciteta kao i eksploatacija istih dodatno povećava broj radnih mjesta. Nabrojimo samo osnovne blokove kako bi se stekao uvid o kakvim je projektima riječ.

U Hrvatskoj turisti provedu prosječno 60-tak milijuna dana (godišnje korištenje kapaciteta jednog kreveta iznosi tek nešto više od 60 dana). U prijedlogu se predviđa povećanje za dodatnih 30-tak milijuna noćenja s tendencijom daljnjeg rasta, što je povećanje za polovinu (sic!). Pri tome, valja istaći, da bi realizacija projekata povećala stopu korištenja kapaciteta.

30 milijuna noćenja znači i 150 milijuna obroka koji nisu standardni već su, temeljem medicinskih zahtjeva, ne-standardni koje je moguće realizirati jedino ukoliko se poljoprivredna i prehrambena industrija transformira u pravcu proizvodnje zdrave hrane.

Osposobljavanje potrebnog broja djelatnika veliki je izazov za naš obrazovni sustav u kojem moraju participirati postojeći fakulteti, instituti, ali i inozemni stručnjaci kako bi se postigla potrebna izvrsnost.

Poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija mogle bi, polazeći od potreba treće životne dobi, prema tome, proizvesti cijeli niz novih proizvoda koje ne bi koristili samo gosti već građani treće životne dobi diljem svijeta. Jasno, to zahtjeva jasnu koncepciju i strategiju razvoja poljoprivredne i prehrambene industrije i osposobljavanje istih za globalnu „igru“.

Izgradnja kapaciteta pretpostavlja izgradnju kapaciteta koji se mogu predstaviti milijunima kvadratnih metara građevinskog prostora uz dogradnju postojeće infrastrukture i nove sadržaje primjerene potrebama treće životne dobi. Što to znači za građevinarstvo, drvnu, tekstilnu industriju, da nabrojim samo neke, nije potrebno dokazivati.

Cijela priča ima svoju deviznu komponentu. Ako Hrvatskoj danas nešto nedostaje to su devizna sredstva. Zapravo deviza na ovim prostorima nedostaje otkad znam za sebe. Ponuda deviznih sredstava putem kreditnog zaduživanja bila je velika pogreška koju ćemo godinama plaćati. Naprosto nije moguće dovoljno naglasiti koliko smo oskudni deviznim sredstvima, s jedne strane, i, s druge strane, koliko nam je skromna postojeća ponuda inozemstvu koja je, osim toga, male dodane vrijednosti.

Prijedlozi polaze od potrebe stapanja intelektualnih i materijalnih pretpostavki kako bi se svjetskom tržištu ponudio složen i visokovrijedan proizvod.

U tim, i samo u tim, uvjetima izgrađena cestovna infrastruktura može naći svojeÂ  opravdanje što znači da će se u tim i takvim uvjetima povećati broj vozila tijekom cijele godine a ne samo u vrijeme sezone. Danas, na žalost, postojeća cestovna infrastruktura zahtjeva velike subvencije jer, po definiciji, nije rentabilna.

Pitanje financiranja je svakako bitan aspekt provedivosti projekta. Kako obilje kapitala u svijetu nije uposleno, s jedne strane, i, s druge strane, postoji potražnja za proizvodima i uslugama koje pružaju navedeni projekti smatram da bi sustavni i transparentni pristup projektu omogućio primjereno zatvaranje financijske funkcije. Kratko rečeno kao investitori će se pojaviti svi: od pojedinaca, poslovnih banaka, zainteresirane industrije, komercijalnih i državnih fondova, do države i lokalne uprave i samouprave.

Potražnja za proizvodima i uslugama u vrijeme izgradnje, u uvjetima krize, otvara neslućene mogućnosti poduzetnicima u povećanju iskorištenja postojećih kapaciteta. Neki kapaciteti tek će se trebati izgraditi. Da bi se razvijali – a ne samo opstali – poduzetnici s vizijom će se priključiti Â novom projektu.

Država koja raspolaže, za sada, potrebnom sterilnom imovinom mogla bi ustupajući zemljišta i termalne izvore, te postojeću infrastrukturu značajno utjecati na uvjerljivosti projekta. Uvijek su veliki projekti tražili i nalazili zaštitu države. Konačno, projekt nije moguće započeti bez pilot projekta, odnosno uvođenja novih obrazovnih i znanstvenih projekata.

Građani, institucionalni investitori, poslovne banke i osiguravajuće tvrtke također bi mogle naći interes u predstavljenim projektima. Osim toga, kako bi se najveći dio kapaciteta ponudio građanima treće životne dobi u EU to bi postojeći fondovi, kao i novi, na čijoj uspostavi može inzistirati hrvatska država, mogli biti aktivni investitori.

U investitore valja ubrojiti i potencijalne korisnike kapaciteta, kako u zemlji tako i u inozemstvu, koji raspolažu vrijednom imovinom koju bi uložili u takav, za njih životni, projekt.

Svaštarenje u ovom globaliziranom svijetu može se pokazati kao vrlo opasna rabota. Polazeći od komparativnih prednosti, koje valja pretočiti u konkurentne, moguće je u kratkom roku restrukturirati hrvatsko društvo u pravcu bolje budućnosti svih građana Hrvatske. Promjena filozofije razvoja predstavlja novu šansu, a ne samo kvantitativno povećanje gospodarske aktivnosti; predstavlja razvoj.

Bitno je identificirati da realizacija predloženih projekata ne znači gospodarsku aktivnost male dodane vrijednosti, što karakterizira današnju privrednu strukturu Lijepe naše, već znanje kao aktivni i pokretački čimbenik. Upravo izmjena gospodarske strukture od male dodane vrijednosti

ka većoj nužan je preduvjet povećanja blagostanja hrvatskih građana. Pri tome, svakako valja naglasiti, ne polazi se sa ledine, već se postojeća znanja, kao i nova, valja umrežiti kako bi se dobio kompleksni proizvod. Ovo, nadalje, znači da pored postojećih kapaciteta, koje valja restrukturirati, postoje znatne potrebe za novim kapacitetima. Kako bi lijepo bilo zaposliti hrvatsku pamet!

Eventualno prihvaćanje predloženih projekata značajno bi smanjilo postojeći raspon razvijenosti pojedinih regija u Hrvatskoj, umanjio bi usisni kapacitet grada Zagreba koji postaje ograničenje razvoja, te rezultirao izravnim povezivanjem pojedinih umreženih regija u globalni sustav što bi, sa svoje strane, dalo sasvim jasne kriterije kako restrukturirati lokalnu upravu i samoupravu u gospodarskom pogledu.

Predlažem umjesto postojeće dijagnoze zdravstva kao „crne rupe“, dijagnozu koja glasi zdravstvo je razvojna šansa Lijepe naše.